

Фердман Г.П.

Науково-дослідний центр Збройних сил України «Державний океанаріум»
Інституту Військово-Морських сил
Національного університету «Одеська морська академія»

ДЕЯКІ ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВХОДЖЕННЯ ТРАНСПОРТНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ НА ТРАНСПОРТІ

Враховуючи необхідність інтеграції в європейське й світове товариство, Україна приречена приділяти питанням транспортної безпеки пильну увагу. Крім цього, слід зауважити, що Україна має найвищий транзитний рейтинг в Європі, відповідно, вона може отримувати від транзиту й надання інших видів транспортних послуг значний прибуток за умови побудови надійної системи транспортної безпеки, що також зумовлює важливість питань транспортної безпеки для України.

Проблеми транспортної безпеки за останні роки стали ще гостріше, оскільки транспорт фактично перетворився на одну з найризикованіших сфер життєдіяльності, в якій, на жаль, регулярно гинуть люди.

Забезпечення транспортної безпеки є одним із невідкладних завдань державної транспортної політики. Ситуація загострюється через відсутність налагодженої системи забезпечення транспортної безпеки, недостатню результативність виконання покладених на неї завдань і функцій, зниження рівня наукового й технічного супроводу зазначеної діяльності. Цьому сприяють складність і невивченість характеру й особливостей соціальних взаємозв'язків, що виникають між різними категоріями учасників суспільних відносин у процесі функціонування різних видів транспорту.

Забезпечення транспортної безпеки пов'язано з новими викликами й загрозами, зумовленими застосуванням нових видів озброєння та технологічними особливостями, що з'являються в процесі експлуатації різних видів транспорту, технічної складової частини, пов'язаної з розвитком транспорту й засобів контролю, що використовуються для протидії різним правопорушенням на транспорті.

Стратегія Європейського Союзу стосовно розвитку транспортного сектора орієнтована насамперед на внутрішні потреби країн Європи. Вона полягає у створенні найкращих умов для функціонування єдиного європейського ринку шляхом формування мультимодальної Транс'європейської транспортної мережі (TEN-T). Задля блага всіх громадян, економіки й суспільства потрібно зробити європейську транспортну систему ресурсо- й економічно ефективною, фінансово стійкою та безумовно безпечною.

Враховуючи вищезазначене, актуальність і важливість транспортної безпеки, надано основні пропозиції щодо входження транспортної безпеки України до європейської системи безпеки на транспорті й зроблено відповідні висновки.

Ключові слова: транспорт, транспортна безпека, національна безпека, інтеграція, європейські стандарти.

Постановка проблеми. Інтеграція України до міжнародних транспортних систем дає змогу підвищити економічний, технічний, інвестиційний та експлуатаційний стан транспортної галузі. А це пряий шлях до співробітництва з іншими державами й входження до міжнародної спільноти транспортно-дорожнього комплексу.

Враховуючи необхідність інтеграції в європейське й світове товариство, Україна приречена приділяти питанням транспортної безпеки

пильну увагу. Крім цього, слід зауважити, що Україна має найвищий транзитний рейтинг в Європі, відповідно, вона може отримувати від транзиту й надання інших видів транспортних послуг значний прибуток за умови побудови надійної системи транспортної безпеки, що також зумовлює важливість питань транспортної безпеки для України.

Питання забезпечення транспортної безпеки для України має особливе значення. Насамперед

це можна пов'язати з розмірами території та геополітичним розташуванням нашої країни, з політичним і соціально-економічним курсами, спрямованими на подальше зміцнення суверенітету. Однак на тлі зростаючих показників аварійності, травматизму, збитків, зносу технічних засобів вихід української транспортної галузі на шлях сталого розвитку із забезпеченням комплексної безпеки вельми ускладнений [1, с. 6].

Проблеми транспортної безпеки за останні роки стали ще гостріше, оскільки транспорт фактично перетворився на одну з найризикованіших сфер життєдіяльності, в якій, на жаль, регулярно гинуть люди.

У сфері забезпечення безпеки руху серед залізничного, повітряного водного й трубопровідного транспорту найпроблематичнішим є автомобільний транспорт. Згідно зі статистичними даними за 2019 рік, на автошляхах України сталося 2 829 дорожньо-транспортних пригод за участю автомобільного транспорту, який надає послуги з перевезення пасажирів, і небезпечних вантажів, в яких 184 особи загинули й 1 588 отримали травми. З зазначеної кількості аварій із вини водіїв ліцензованого автомобільного транспорту за вказаний період сталося 1 507 дорожньо-транспортних пригод, в яких 63 особи загинули, а 744 отримали травми різного ступеня тяжкості. [2, с. 12–13].

Отже, усвідомлюючи велике значення транспорту для України, необхідно приділяти значну увагу саме транспортній безпеці. Забезпечення належного рівня транспортної безпеки є одним з основних завдань сучасної держави. Поряд із цим, питанням забезпечення транспортної безпеки в Україні поки що приділяється не досить уваги. Так, натеper не прийняті основні нормативні документи у вищезазначеній сфері: стратегія та концепція транспортної безпеки, закон про транспортну безпеку, а заходи, що вживаються, як правило, відрізняються невисокою ефективністю. У розвинених країнах світу питанням безпеки, зокрема транспортної, приділяють велику увагу, що зумовлено величезним значенням транспорту для будь-якої сучасної країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зважаючи на необхідність інтеграції транспортної безпеки України до європейської системи безпеки, зокрема можна виділити роботи С.І. Азарова, Т.В. Блудової, С.С. Богатчук, О.С. Бодрука, В.І. Гурковського, Б.Ю. Депутата, О.М. Дуднікова, В.К. Конаха, В.Р. Котковського, П.П. Луцюка, Ю.В. Марченка, В.П. Матейчика, В.А. Мисливого, О.А. Палія, В.Й. Развадовського, С.В. Руденка,

Г.І. Рудька, Г.П. Ситника, О.Й. Соколова, В.І. Творонович, І.В. Толочкнова, О.В. Філіпенка, І.К. Шаши, В.М. Шмандія та інших вітчизняних і зарубіжних учених. Окремі питання, розглянуті в роботах вищезазначених та інших авторів, такі, як визначення основних напрямів інтеграції транспортної безпеки України до європейської системи безпеки, досліджені не в повному обсязі, що призвело до накопичення комплексу проблем нормативно-правового, фінансового, матеріально-технічного, соціального, інформаційного й науково-технічного характеру.

Саме тому **мета статті** полягає в спробі викладення актуальності й важливості входження транспортної безпеки України до європейської системи безпеки з наданням основних пропозицій щодо входження транспортної безпеки України до європейської системи безпеки на транспорті.

Виклад основного матеріалу. Особлива роль і підвищені вимоги висуваються до транспортної безпеки насамперед під час перевезення небезпечних та особливо цінних вантажів.

Перевезення небезпечних вантажів строго регулюється Міністерством внутрішніх Справ України Наказом № 822 від 26 липня 2004 року «Про затвердження правил дорожнього перевезення небезпечних вантажів» [3].

Транспортування небезпечних вантажів містить дотримання безлічі різних правил і вимог, які є обов'язковими до виконання, а також підтвердження відповідними документами. Так, наприклад, не всі водії можуть допускатися до перевезення небезпечних вантажів, рівно як і не весь транспорт.

Щодо перевезень небезпечних вантажів висуваються особливі підвищені вимоги як до самого транспорту, так і до персоналу. Транспортні засоби, позначені інформаційними таблицями небезпечного вантажу, мають бути оснащені ADR-комплектами й додатковими засобами пожежогасіння (ADR-комплект – комплект додаткового обладнання для транспортного засобу, що перевозить небезпечний вантаж. Містить всі предмети додаткового обладнання, які обов'язково повинні бути на транспортному засобі під час перевезення небезпечного вантажу згідно з вимогами ДОПНВ/ADR (Європейської угоди про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів) за винятком противідкатних упорів, елементів маркування та вогнегасників).

Згідно з Правилами № 656, небезпечні вантажі дозволено перевозити автотранспортом тільки в разі, якщо вони згідно з вимогами час-

тини 2 таблиці А глави 3.2 і глави 3.3 додатка А до Європейської угоди про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів від 30 вересня 1957 року №1511-III та із цими Правилами допущені до перевезення та якщо всі вимоги щодо перевезення таких вантажів виконані.

Основні вимоги чинного законодавства щодо безпеки перевезень небезпечних вантажів на автомобільному транспорті визначені у Європейській угоді про міжнародне дорожнє перевезення небезпечних вантажів, Законах України «Про перевезення небезпечних вантажів», «Про пестициди і агрохімікати».

Під час перевезень небезпечних та особливо цінних вантажів останнім часом впроваджуються системи контролю вищого рівня – відеомоніторинг і відеореєстратори з потоковою передачею даних (призначені для підвищення безпеки пасажирських і вантажних перевезень, отримання докладної інформації про дорожню обстановку, аналізу різного роду спірних ситуацій). Зокрема, перевезення небезпечних вантажів вимагають від компаній та їх керівників всебічного й безперервного контролю процесу.

Основні напрями розвитку транспортної галузі й перспективи її інтеграції до міжнародної спільноти визначені в Національній транспортній стратегії України на період до 2030 року, в якій розглянуті стратегічні цілі, що мають бути реалізовані за такими пріоритетними напрямками:

1. Впровадження ефективного державного управління в транспортній галузі.
2. Забезпечення надання якісних транспортних послуг та інтеграція транспортного комплексу України до міжнародної транспортної мережі.
3. Забезпечення сталого фінансування транспортного комплексу.
4. Підвищення рівня безпеки на транспорті.
5. Досягнення міської мобільності й регіональної інтеграції в Україні [4].

Виходячи з теми дослідження та вищенаведеного, коротко розглянемо пункти 1 і 4 вищезазначених пріоритетних напрямків.

Транспортна безпека є важливим елементом національної безпеки України. Стан і проблеми її розвитку на сучасному етапі перетворюються в серйозну перешкоду на шляху реалізації національних інтересів і забезпечення економічної безпеки держави як у цілому, так і за окремими її елементами. Проблеми у сфері транспортної безпеки мають розв'язуватися комплексно й системно, оскільки транспортна безпека – поняття системне, що містить окремі самостійні сектори

або ж види безпеки, зокрема безпеку людей, вантажу, транспортних засобів та об'єктів транспорту, а також екологічну, економічну, військову, пожежну, санітарну, інформаційну, хімічну, бактеріологічну, радіаційну й інші види безпеки. Поза сумнівом, необхідні подальші дослідження у сфері забезпечення транспортної безпеки. Насамперед необхідно розробити ефективні механізми її забезпечення: організаційний, політичний, нормативно-правовий та економічний. Також потребує реформування система суб'єктів, що здійснює управління у сфері забезпечення транспортної безпеки в Україні тощо [5, с. 165–166].

Забезпечення транспортної безпеки безперечно є одним із головних системних питань реалізації державної політики в цій сфері, що в цілому визначається якістю виконання завдань у ряді відносно самостійних складових частин, таких, як технічний стан транспортної системи; рівень професійної підготовки спеціалістів, залучених у роботі транспорту й охорони; наявність засобів інформаційного контролю, спостереження та супроводу транспорту; протидія спробам проведення терористичних актів і несанкціонованого втручання в транспортну діяльність; укомплектованість і рівень підготовки охоронних структур; стан протипожежної безпеки; забезпечення технічними засобами спостереження та охорони; взаємодія силових структур.

Саме тому державна політика транспортної безпеки України має визначатись з урахуванням пріоритетності національних інтересів України у вищезазначеній сфері й здійснюватись шляхом реалізації відповідних стратегій і програм згідно із чинним законодавством. Її роль у забезпеченні безпеки на транспорті постійно зростає.

Здійснення державної політики транспортної безпеки є не лише засобом регулювання транспортного процесу, а й передусім інструментом забезпечення інтересів держави. Її ефективність визначатиметься чітким дотриманням обраних пріоритетів, надійним правовим, організаційним, матеріальним та інформаційним забезпеченням заходів державного регулювання безпеки перевезень, об'єднанням зусиль органів державної влади, місцевого самоврядування та громадськості для досягнення спільної мети – запобігання реальним і потенційним загрозам виникнення аварій і катастроф на транспорті та їх наслідкам.

Пріоритетами державного управління в галузі безпеки на транспорті є вдосконалення (реорганізація) організаційно-владної, виконавчо-розпорядчої діяльності органів державного управління,

яка функціонує на основі й для виконання законів і перебуває в повсякденному практичному здійсненні функцій держави. Пріоритетними функціями державного управління в галузі безпеки на транспорті є зовнішній прояв властивостей суб'єкта управління, який характеризується самостійністю, здійснюється специфічними методами залежно від об'єкта управління (певної сфери суспільних відносин) із метою досягнення певних результатів.

Забезпечення транспортної безпеки безперечно є одним із головних системних питань реалізації державної політики в цій сфері, що в цілому визначається якістю виконання завдань у ряді відносно самостійних складових частин, таких, як технічний стан транспортної системи; рівень професійної підготовки спеціалістів, залучених у роботі транспорту й охорони; наявність засобів інформаційного контролю, спостереження та супроводу транспорту; протидія спробам проведення терористичних актів і несанкціонованого втручання в транспортну діяльність; укомплектованість і рівень підготовки охоронних структур; стан протипожежної безпеки; забезпечення технічними засобами спостереження та охорони; взаємодія силових структур.

Ситуація загострюється через відсутність налагодженої системи забезпечення транспортної безпеки, недостатню результативність виконання покладених на неї завдань і функцій, зниження рівня наукового й технічного супроводу зазначеної діяльності. Цьому сприяють складність і невивченість характеру й особливостей соціальних взаємозв'язків, що виникають між різними категоріями учасників суспільних відносин у процесі функціонування різних видів транспорту [6].

Рівень безпеки перевезень, обсяг споживання енергії та вплив на навколишнє природне середовище в Україні не відповідають сучасним вимогам. Протягом останніх десятиліть у світі спостерігається стрімке збільшення кількості транспортних засобів і підвищення інтенсивності руху, що призводить до збільшення кількості транспортних подій та їх негативних наслідків.

Події на сході України призвели до численних людських жертв і втрати 20% економічного потенціалу, територіальних втрат, загрожують втратою незалежності. В рамках цієї гібридної війни Росія намагається підірвати економіку України всіма доступними засобами й лишити нашу країну наявних конкурентних переваг, однією з яких є розвинута транспортна інфраструктура, вихід до Чорного й Азовського морів, розгалужена система

міжнародних транспортних коридорів. Стратегія Росії полягає в досягненні домінування на всьому євразійському просторі. З цією метою вона проводить активну експансіоністську економічну політику в рамках створеного нею Євразійського економічного союзу (ЄАЕС), намагаючись якомога активніше долучитися до китайської ініціативи «Новий Шовковий шлях». Саме тому продовження агресії на півночі держави робить актуальним питання про недопущення терористичних актів, хуліганських та екстремістських проявів, техногенних аварій на об'єктах транспортної інфраструктури. Тому, як свідчить практика, забезпечення транспортної безпеки вимагає подальшого вдосконалення. Це пов'язано з новими викликами й загрозами, зумовленими застосуванням нових видів озброєння та технологічними особливостями, що з'являються в процесі експлуатації різних видів транспорту, технічної складової частини, пов'язаної з розвитком транспорту й засобів контролю, що використовуються для протидії різних правопорушень на транспорті.

Слід зазначити, що стратегія Європейського Союзу стосовно розвитку транспортного сектора орієнтована насамперед на внутрішні потреби країн Європи. Вона полягає у створенні найкращих умов для функціонування єдиного європейського ринку шляхом формування мультимодальної Транс'європейської транспортної мережі (TEN-T). Задля блага всіх громадян, економіки й суспільства потрібно зробити європейську транспортну систему ресурсо- й економічно ефективною, фінансово стійкою та безумовно безпечною [7].

Враховуючи вищезазначене, актуальність і важливість транспортної безпеки, вважаємо, що основними пропозиціями щодо входження транспортної безпеки України до європейської системи безпеки на транспорті мають стати:

1. Імплементация в національне законодавство України європейських норм, стандартів і технічних регламентів у сфері транспортної безпеки, включаючи вимоги до безпечної експлуатації інфраструктури й рухомого складу.

2. Розробка національних правил транспортної безпеки, які повинні відповідати законодавству Європейського Союзу й у кінцевому випадку призведуть до застосування Європейських правил безпеки на транспорті.

3. Розробка загальних критеріїв транспортної безпеки й загальних методів забезпечення транспортної безпеки, які повинні вводитись поступово для забезпечення підтримання високого рівня безпеки на транспорті.

4. Встановлення загальних показників транспортної безпеки з метою оцінки відповідності системи транспортної безпеки вимогам загальних критеріїв безпеки й полегшення моніторингу виконання заходів безпеки на транспорті.

5. Розробка стандартів безпеки, які повинні вдосконалюватись разом із наявним технічним і науковим прогресом.

6. Удосконалення системи державного управління безпекою, державного нагляду й контролю на транспорті відповідно до міжнародних стандартів і зміцнення інституціональної спроможності органів державної влади.

7. Створення Міжвідомчого центру забезпечення транспортної безпеки України, яке зумовлено недосконалістю системи управління безпекою на транспорті й відсутністю єдиного координаційного органу.

8. Забезпечення постійного державного фінансування заходів із забезпечення транспортної безпеки із залученням громадських фондів, інвестицій та інше.

9. Забезпечення захисту від актів несанкціонованого втручання в діяльність транспорту.

10. Впровадження європейських вимог у сфері перевезення небезпечних вантажів, у тому числі з урахуванням принципів мультимодальності.

11. Впровадження новітніх технологій безпеки (транспортного телебачення, сканерів, детекторів нових вибухових речовин, інтелектуальних чипів і систем кібернетичного захисту).

12. Підвищення рівня технічного оснащення об'єктів забезпечення транспортної безпеки.

13. Запровадження інформаційних технологій транспортної безпеки.

14. Придбання (розробка) морської та авіаційної пошуково-рятувальної техніки й створення інфраструктури базування.

15. Модернізація, оновлення, а в деяких випадках і заміна рухомого складу об'єктів транспорту згідно з вимогами транспортної безпеки.

16. Приведення шляхів сполучення у відповідність до вимог транспортної безпеки з урахуванням швидкісного руху й вантажних перевезень.

17. Приведення залізничних вокзалів, портів, аеропортів та автостанцій у відповідність до європейських вимог транспортної безпеки.

18. Широке використання інноваційних технологій щодо забезпечення транспортної безпеки.

19. Розвиток науково-дослідного й інноваційного партнерства з Європейським Союзом у сфері транспортної безпеки.

20. Забезпечення пріоритетності вимог екологічної безпеки, обов'язкового дотримання екологічних стандартів, нормативів і лімітів використання природних ресурсів під час впровадження господарської, управлінської та іншої діяльності на транспорті.

Висновки. Таким чином, з урахуванням вищезазначеного, можливо зробити такі основні висновки:

– транспортна безпека є вкрай важливим елементом національної безпеки України, її стан і проблеми розвитку перетворюються в серйозну перешкоду на шляху реалізації національних інтересів, забезпечення економічної безпеки держави й інтеграції транспортних мереж і транспорту України в міжнародну транспортну систему;

– забезпечення транспортної безпеки є одним із невідкладних завдань державної транспортної політики України;

– з розвитком технологій виникають нові загрози транспортній безпеці України, тому необхідні подальші наукові дослідження в зазначеній сфері.

Список літератури:

1. Економіка України. Київ : Преса України, 2005. С. 29–34. Ukrstat.org/operativ – публікація документів Государственной службы статистики Украины 2013.

2. Публічний звіт Голови Державної служби України з безпеки на транспорті Олександра Погорілого за 2019 рік URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit_2019/zvit-2019-ukrtransbezpeka.pdf (дата звернення: 27.06.20).

3. Про затвердження правил дорожнього перевезення небезпечних вантажів : Наказ Міністерства внутрішніх Справ України від 26 липня 2004 р № 822 / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1040-04#Text> (дата звернення: 28.06.2020).

4. Про схвалення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 травня 2018 р № 430-2018-р / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 28.06.20).

5. Бурдіна М.Ю., Буркіна Н.В. Аналіз стану транспортної безпеки України. URL: <http://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/download/6185/6214> (дата звернення: 03.07.2020).

6. Концепція розвитку транспортно-дорожнього комплексу (ТДК) України до 2015 року і подальший період. URL: <http://www.uchika.in.ua/koncepciya-rozvitku-transportno-dorojneogo-kompleksu-tdk-ukray.html> (дата звернення: 29.03.2020).

7. Біла книга ЄС – Транспорт. URL: http://www.transport-ukraine.eu/sites/default/files/white_book_transport_2050_ukr_0.pdf. (дата звернення: 27.06.20).

Ferdman G.P. SOME PROPOSALS FOR THE ACCESSION OF UKRAINE'S TRANSPORT SECURITY TO THE EUROPEAN TRANSPORT SECURITY SYSTEM

Given the need for integration into the European and world community, Ukraine is doomed to pay close attention to transport safety issues. In addition, it should be noted that Ukraine has the highest transit rating in Europe, respectively, it can receive significant profits from transit and other transport services provided a reliable transport safety system, which also determines the importance of transport safety for Ukraine.

The problems of transport safety have become even more acute in recent years, as transport has actually become one of the most risky areas of life, in which, unfortunately, people regularly die.

Ensuring transport safety is one of the urgent tasks of state transport policy. The situation is exacerbated by the lack of a well-established system of transport safety, insufficient effectiveness of the tasks and functions assigned to it, the reduction of the level of scientific and technical support of this activity. This is facilitated by the complexity and unexplored nature and characteristics of social relationships that arise between different categories of participants in public relations in the operation of different modes of transport.

Ensuring transport safety is associated with new challenges and threats posed by the use of new weapons and technological features that appear in the operation of various modes of transport, technical component associated with the development of transport and controls used to combat various transport offenses.

The EU strategy for the development of the transport sector focuses primarily on the internal needs of European countries. It is about creating the best conditions for the functioning of the single European market by forming a multimodal Trans-European Transport Network (TEN-T) and for the benefit of all citizens, the economy and society to make the European transport system resource- and cost-effective, financially sustainable and unconditionally safe.

Given the above, the relevance and importance of transport safety, provided the main proposals for the inclusion of transport safety of Ukraine in the European transport safety system and made the appropriate conclusions.

Key words: *transport, transport security, national security, integration, European standards.*